

zieloności słodkiej, не називаючи його. Як бачимо, кольоропозначення можуть замінювати небажані лексеми. В українській мові існує фразеологізм *зелений змій*, який також семантично пов'язаний з алкогольною тематикою. Проте словники польської мови аналогічний вираз не фіксують. Отже, використання сполуки *zmijka zieloności słodkiej* у вірші Ю. Тувіма може пояснюватися або впливом східнослов'янських мов, або безпосередньо матеріальними реаліями – зокрема, кольором алкогольного напою (наприклад, абсенту).

Цікавий випадок переносного вживання кольоропозначення з лексико-семантичного мікрополя лексеми *zielony* знаходимо в ліричному творі Л. Стаффа «Modlitwa»:

*Chroń, Panie, wątłą mojej duszy zieleń
Od podeptania i martwych spopieleń [...]
(«Modlitwa») [12, с. 41]*

Колорема *zieleń* виступає тут виразником недосвідченості, молодості, яка потребує опіки та допомоги з боку вищих сил.

Кольоропозначення можуть нести на собі сему емотивності. У словосполученні *zieleń wesola* (М. Pawlikowska-Jasnorzewska, «Barwy») один із компонентів є виразником колористичної ознаки, а інший – емотивної. Поєднуючись із колоремою, ад'єктив *wesola* передає значення 'позитивний настрій' субстантивові *zieleń*. Такий добір компонентів уможливується символічною семантикою кольоронайменувань, що входять до лексико-семантичного мікрополя *zielony*.

Отже, лексеми із семантикою зеленого кольору використовуються передусім для опису рослинного світу, рідше – тваринного. Переносні значення компонентів лексико-семантичного мікрополя *zielony* нерідко пов'язані з поняттями 'światło' та 'woda'. Крім того, вони можуть входити до складу фразеологічних зворотів, використовуватися як евфемізми та ставати носіями емотивної ознаки. У більшості випадків лексеми із семантикою зеленого кольору мають позитивне значення (весна, життя, відродження, молодість тощо), зрідка – негативне (хвороба, наївність, незрілість).

Література:

1. Вежибицкая А. Язык. Культура. Познание / А. Вежибицкая. – М.: Русские словари, 1996. – С. 231–291.
2. Герасименко И. А. Семантика русских цветообозначений / И. А. Герасименко. – Горловка: ГДПИИМ, 2010. – 440 с.
3. Деменчук О. В. Колоративна композита в англійській мові: когнітивно-ономасіологічний аспект: дис... кандидата філол. наук: 10.02.04 / Деменчук О. В. – К., 2003. – 192 с.
4. Словник символів культури України / За заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, М. К. Дмитренко. – К., 2002. – 260 с.
5. Чумак-Жуно І. І. Лексико-семантичне поле кольору в мові поезії І.О. Буніна: склад, структура, функціонування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / І. І. Чумак-Жуно. – К., 1996. – 22 с.
6. Berlin B., Kay P. Basic colour terms: their universality and evolution / B. Berlin, P. Kay. – Berkeley: University of California Press, 1969. – 178 p.
7. Hłakowiczówna K. Wiersze 1912-1959 / K. Hłakowiczówna. – W.: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1982. – 256 s.
8. Kasprowicz J. Wybór poezji / J. Kasprowicz. – Wrocław-Warszawa-Kraków: Wydawnictwo Ossolińskich, 1990. – 474 s.
9. Ostrowska B. Wiersze wybrane / B. Ostrowska. – W.: Czytelnik, 1955. – 278 s.
10. Pawlikowska-Jasnorzewska M. Poezje / M. Pawlikowska-Jasnorzewska. – W.: Czytelnik, 1966. – 144 s.
11. Przerwa-Tetmajer K. Poezje / K. Przerwa-Tetmajer. – W.: Czytelnik, 1966. – 144 s.
12. Staff L. Wiersze zebrane. T. I / L. Staff. – W.: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1955. – 443 s.
13. Tokarski R. Semantyka barw we współczesnej polszczyźnie / R. Tokarski. – Lublin, 1995. – 212 s.
14. Tuwim J. Poezje wybrane / J. Tuwim. – W.: Czytelnik, 1977. – 128 s.
15. Wolska M. Poezje wybrane / M. Wolska. – Kraków: Wydawnictwo literackie, 2002. – 527 s.

УДК 811.161.2

С. В. Помірча, М. Ю. Дзюба,

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ

КОРПУС КОРДОЦЕНТРИЧНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ПЛАТФОРМА ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ О. ІЛЬЧЕНКА «КОЗАЦЬКОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ...»)

*У статті досліджено лінгвокультурні особливості кордоцентричних фразеологізмів на матеріалі художнього твору. Здійснена спроба довести, що в кордоцентричних фразеологізмах найяскравіше виявляється національна специфіка мови, зокрема проаналізувати сталі сполуки зі стрижневим словом *серце (душа)*, що характеризує психічні основи українців. Зроблено висновок щодо відображення етнокультурних цінностей українського народу засобами кордоцентричних фразеологізмів української мови, які дозволять глибше і змістовніше вивчити внутрішній світ людини.*

Ключові слова: кордоцентричні фразеологізми, етнокультурні цінності, психічний світ людини, емоційна вдача українців.

*В статье исследуются лингвокультурные особенности кордоцентрических фразеологизмов на материале художественного произведения. Осуществлена попытка доказать, что в кордоцентрических фразеологизмах ярче проявляется национальная специфика языка, а также проанализировать стойкие сочетания слов со стрижневым словом *сердце (душа)*, что характеризует психические основы украинцев. Сделан вывод относительно отображения этнокультурных ценностей украинского народа с помощью кордоцентрических фразеологизмов украинского языка, которые позволят глубже и детально понять внутренний мир человека.*

Ключевые слова: кордоцентрические фразеологизмы, этнокультурные ценности, психический мир человека, эмоциональная удаля украинцев.

Now the educational process should be directed to the formation and education of national-linguistic identity-educated, highly intelligent person. A high level of ethnic culture of the future specialist is impossible without culture, speech, feelings, beauty of expression and respect for it. Phraseology is the important subsystem linguistic composition of its original historical and cultural potential.

The study of the language at all stages of the development of society could not be ignored resistant compound words, in which not only the most fully reveals the perception of the people about the world and specific national features, and all the complexity and diversity of the language and its phenomena. This complexity is the reason a number of unresolved issues that, despite the intensity of research in phraseology, it causes the permanent interest of researchers.

The author of the article believes that mastery of ethno-cultural potential phraseology is an integral component of vocational competence pedagogical Primary School Teacher.

In linguistics and cultural studies of Ukrainian there is the increasing of attention to the characteristics of mental foundations of Ukrainian, manifested not only in behavior, but in the language of artistic creation.

Cordocentrism, aboemotional, sensitivity and lyricism, humor, sentimentality inherent Ukrainian people celebrate M. Kostomarov, D. Chizhevsky, V. Lypynskyy, G. Lozko, L. Lypa, A. Macko.

This is the most pronounced in the phraseology of national specificity of language. In this regard, one of the most important urgent tasks there were linguistics research resources of idiomatic language.

This article explores the features of linguistic cultural cordocentric phraseology on the material of the composition. An attempt to prove that cordocentrica in phraseology most pronounced national specificity languages, including analysis of compounds with steel core word heart (soul) that characterizes mental foundations Ukrainian. The conclusion to reflect ethnic and cultural values of the Ukrainian people means kordotsentrychnyh phraseology Ukrainian language, which will allow deeper and more meaningful study the inner world.

Key-words: cordocentric phraseological units, ethno-cultural values, mental world of the person, emotional character of Ukrainian people.

Сучасний етап суспільного життя, позначений відродженням національної самосвідомості українського народу, його національної культури й мови, що спонукає викладачів до пошуків ефективних засобів, методів і прийомів навчання, шляхів ефективного педагогічного впливу на студента. Майбутній педагог покликаний бути не лише провідником демократичних ідей, а й формувати світогляд і культуру молоді.

В українському мовознавстві й культурології дедалі більше уваги приділяється характеристиці психічних основ українців, що виявляються не тільки в стереотипах поведінки, але й у мові, художній творчості.

Перші спроби дати аналіз психічного складу українців як етносу були здійснені ще в XIX ст. у працях видатних представників української думки М. Костомарова, В. Липинського, І. Огієнка, Д. Чижевського, продовжили ці дослідження сучасні науковці: О. Баронін, І. Грабовська, М. Гримич, В. Жайворонок, Ю. Липа, Г. Лозко, Б. Цимбалістий та ін.

Кордоцентризм, або емоційність, чутливість та ліризм, гумор, сентименталізм, що притаманні українському народові, відзначають М. Костомаров, Д. Чижевський, В. Липинський, Г. Лозко, Ю. Липа та інші.

Саме у фразеології найяскравіше виявляється національна специфіка мови. У зв'язку з цим одним із найважливіших і найневідкладніших завдань лінгводидактики стали дослідження фразеологічних ресурсів мови.

Метою статті є дослідженням етнокультурних цінностей українського народу, які дозволять глибше і змістовніше вивчити внутрішній світ людини засобами кордоцентричних фразеологізмів української мови.

Сфера ірраціонального, не контрольованого розумом, в українській моделі особистості найважливіша. Серце (душа) є символом внутрішнього психічного світу людини, місцем локалізації її емоцій і «високих» бажань, пов'язаних із задоволенням духовних потреб: душа радіє, тішиться, болить, поривається, тривожиться, не приймає; серце підкаже, віщує.

Майже всі стали сполуки зі словами *серце, душа* є яскраво експресивними й образними. Звертає на себе увагу спеціалізація цих фразеологізмів на вираженні негативних емоцій, так само як і порівнянь із компонентом серце: *мов (немов, наче) п'явки за серце ссуть, мов ножем вколоти в серце, мов хто серпом різонув по серцю, мов хто встромив ніж у серце* та ін. Це може стати ще одним аргументом на користь визнання української кордоцентричності, особливої емоційної вдачі українців. Але переважають позитивні емоції, «... українське колективне несвідоме – наскрізь позитивне» [6, с. 10]. За одностайною думкою багатьох дослідників (М. Костомаров, І. Нечуй-Левицький, В. Липинський, О. Кульчицький, Б. Цимбалістий, С. Білокінь), українська психічна структура вирізняється емоційно-почуттєвим характером, «кордоцентричністю».

За словником «Знаки української етнокультури», **серце** здавна символізує життя; символізує почуття взагалі, бо коли людина лякається, гнівається, любить, радіє, вона почуває, як серце б'ється, ніби з грудей вискочити хоче; серце символізує любов; *серцем, серденьком* називають кохану людину; символ доброти, милосердя.

Серед реакцій на слово-стимул «серце», як свідчить Український асоціативний словник, більшість реципієнтів подали такі слова та словосполучення: *життя, любов, добре, душа, гаряче, калатання, закохане, кохання, людяність, матері, почуття, обливалося кров'ю, відчуття, любляче, біль, вірне, палаюче, сильно б'ється, співчуття, турботливе, чисте, чуйне, чутливе, щире, гаряче*.

Скажімо, емоційний стан козаків, автор характеризує в романі фразеологізмами зі стрижневим словом **серце** (**вхопила за серце, брати до серця, припали до серця, прикипіти серцем**): *...його просто вхопила за серце смертельна небезпека, що звисла над Климком, ...* [3, с. 273]; *працьовиті ремісники або городники, що їм до серця припали кумедні халепи відважного й дотепного Климка* [3, с. 236].

У творі автор змальовує фразеологізмами не лише чуйність молодого козака, здатність відчувати переживання: *...і довір'я старшого й мудрого товариша так зворушило Михайликові серце* [3, с. 528], а й болісно сприймати переживання інших людей: *беручи до серця болі цього чужодальнього католицького попа* [3, с. 176].

Дієслівний фразеологізм **прикипів серцем** означає дуже сильне почуття, але автор у своєму романі використовує **прихилитися серцем**, що розкриває почуття симпатії, приятельських відношень, щирі прив'язаність: *... не зводячи залюблених очей з того сивого та мудрого гуцула, бо щиро коваль прикипів до нього парубоцьким серцем* [3, с. 196]; *...і небезпека, що чигала на Подoliaчочку, до якої вона так міцно прикипіла серцем* [3, с. 376 – 377]; *– То й братчики – з тобою? – спитала Явдоха з певним жалем, бо не любила розлучатися з тими, до кого прихилилась серцем* [3, с. 429].

ФО **від серця відлягло** передає відчуття полегшення, спокою: *і від його втоми ніби й сліду не лишилось, аж наче від серця відлягло бо ж* [3, с. 597].

Почуття материнської любові у романі реалізується використанням прислів'я *хто бере дитину за руку, той бере маму за серце* [3, с. 197].

Аналіз мовного матеріалу свідчить, що іменник **серце** пов'язується передусім з прикметниками та дієсловами.

Прикметники. У значенні серця як головної, найважливішої частина, центру чого-небудь, автор використовує фразеологізм **велике серце** як центральний образ українського народу: *...коли людські серця калатають, як ми тепер сказали б, у єдиному ритмі, як одне велике серце народу, – і зараз ця певність єднала людей і тут, на Соборній майдані* [3, с. 448]; *...биття розторсані тисячі сердець, що калатають разом, мов одне велике серце* [3, с. 682]; *– Ми ворога подужаємо! – стиха мовив Мелхиседек, і всі перехрестилися, відповідаючи на ці слова великим серцем народу* [3, с. 357].

За тлумачним словником слово **серце** може вживатися як металева, циліндричної форми частина дзвона, розташована у внутрішній його частині; язик. У романі «Козацькому роду нема переводу...» О. Ільченко використовує таке значення:

Сховавшись під найбільшим, старшим дзвоном, бамкав **величезним серцем** [3, с. 445]; Доручивши здоровенне **крицеве серце** старшого дзвона одному з хлоп'яків [3, с. 445 – 446]; Розгойдавши **важенне серце** старшого дзвона, Варфоломій Копистка вдарив [3, с. 456].

Автор використовує в романі ряд фразеологізмів **гаряче серце**, **обпечене серце**, **закохане серце**, **серце вражене свіженьким почуттям**, які характеризують почуття закоханого козака Михайлика, котрий сповнений пристрасті, здатний на сильне почуття: Михайлик поглядав на неї, і хлопцеві **приємно** було дивитись на її прекрасне обличчя **ота гордійка**, до котрої **вранці прикипіло його обпечене юнацьке серце** [3, с. 352]; **І наш козарлюга, перемагаючи парубоцький страх перед жіночим тілом, намагався захопити в кулачище гаряче серце** молодички **молоденької** [3, с. 530]; Привело сюди **закохане серце** [3, с. 309]; Діставши **ляпаса**, я зрозумів, **же серце** **ваше вражене свіженьким почуттям** до когось [3, с. 309].

Слова **велике**, **дуже**, **вільне**, з якими поєднує автор слово **серце**, утворюють фразеологічні єдності. У контексті характеризують як вдачу персонажа, так і його почуття: **хтось чуйний міг би спізнати в тому співі велике й дуже серце** **закоханого співця** [3, с. 404]; Михайлик, **засліплений, закоханий, тьохкав**, а нині **соловейкові переливи-ливи тільки оратували враженого в саме серце** **пана сотника** [3, с. 523]; тільки **бажання вразити силою свого мистецтва** **й почуття ще вільне серце** [3, с. 404].

Дієслова. Емоційний стан, внутрішні переживання героїв автор характеризує в романі фразеологізмом **серце калатає (-ло) (9)**, яке зображує серце сповнене почуття кохання. У мікротексті – **припадаючи до його широким і твердим грудям, де так сильно калатало серце** (13) – дієслово **калатати** підкреслює напруженість, внутрішню дисгармонію. **...і пані Роксолана й справді не кричала, ні, а серце в неї калатало так, що й сам пан обзний у хоромах від того веселого гування мусив би, либонь, пробудитися...** [3, с. 530]; **Чує буцім, як її серце калатає в лад з його власним** [3, с. 402]; **Пан сотник уже й не тямив, що з ним діється, <...> і серце калатало, мов підстрелене** [3, с. 534]; **...з'єдинених ревню силою мистецтва ув одне дуже серце, яке калатало, аж гупало, гучніш і гучніш** [3, с. 250–251].

Почуття любові до Ярини викликає асоціацію зі співом солов'я: **тьохкало серце, тремтіли губи, час минав непомітно** [3, с. 402]. Уподібнення мови Михайла до співу солов'я автор підкреслив почуття закоханості Михайла в Ярини: **заливався соловейком шалений парубок** [3, с. 341]; **...і серце в Михайлика солодко тьохнуло** **чи від її погляду, чи від нездоланого впливу щирого...** [3, с. 84]; зовсім іншого значення набуває фразеологізм **тьохкало серце** у контексті, де описується переживання героя не через кохання, а страх перед війною: **Але битва, що вже помалу відкочувалась від воріт Долини, нараз позадувала <...> і серце тьохкало в старого жєбрака: дим пожеж він уже бачив ... як знову горить Україна** [3, с. 459]; для того щоб передати страх зрадника, який боїться бути покараним, автор використовує іншу форму слова **тьохне**, а саме **тьокне**: **по той бік озера, де скупчилась ворожа сила: чи ж добре вони чують його дзвони, чи ж не тьокне серце якого-небудь зрадника** [3, с. 446].

ФО серце завмирає передає почуття хвилювання, відчуття переляку, страху, тривоги за когось: **Пісня його була крута в колінах, <...> бо ж без тих коротеньких зупинок і пауз так не завмирало б серце в чеканні** [3, с. 403]; **серце на мить спинилося, вмерло тривожно та солодко, як може завмирати від пісні тільки серце щирою та вмілого музики** [3, с. 640].

Почуття страждання, переживання, радісні хвилювання передається через фразеологізм **мліє серце**: **– Задаю нашу академію, серце мліє, – заговорив Прудивус** [3, с. 431]; **Очима шукаючи своєї матінки, бо ж не бачив її замалим не годину, <...> і мліло серце** **ковалеєв од гострої тривоги** [3, с. 468]; почуття раптового страху: **Хтось із гайдуків пирснув, але зразу ж йому серце замліло від погляду обозного** [3, с. 225]; **Той загайко ближче до них, звісна річ, не підходив, але бачив, що обидва мовчать, і серце дявому ченчикові мліло від радості** [3, с. 293].

ФО хапати за серце передає внутрішній стан людини, почуття хвилювання, розчулення: **А їх же там було чимало в той день, і отих дівчаточок <...> жіноцький та дівоцький лемент до млости хапав за серце** Михайлика [3, с. 200]; **Ятрила душу Лукії й близька розлука з другим братом Омельком <...> і за серце хапала тривога: чи не сталося з Омельком якого лиха в тім бою** [3, с. 206]; **це й тому передусім, що спів хоральний, партесний, тобто спів, який хапав за серце** [3, с. 656].

Синонімічний ряд дієслівних фразеологізмів **зайнялося серце**, **запалало серце** показують емоційний стан, який порівнюється з полум'ям, нищівною його силою **... і від тої втечі боягуза зайнялося серце** **Мамаєві, і ще гарячішою зневажистю спалахнуло воно проти власного свого витвору** [3, с. 460]; **– Серце? Від гніву твоє серце запалало? Га?** [3, с. 246].

Почуття любові до сина вербалізується в різних зв'язках із словами, синонімічним рядом дієслів: **Серце тут напружилось в неї, з болю серце в неї розірвалось по синах по дев'ятьох із горя, по десятих Юг-Богдані сивім** [3, с. 104]; **Тримуючи сина за руку, Явдоха стала на порозі шинку, і серце їй тіпалося у материнській за хлопця тривозі** [3, с. 421].

ФО стислося серце, нє серце пройняті почуттям тривоги, хвилювання, відчуття неспокою за когось, а також почуття кохання: **Мамай, за яким у дівки завше серце нє-пониває, а що милого немає, – і брат Омелько, котрий рушив нині в небезпечну путь:** [3, с. 376 – 377]; **...серце Ярини-Кармели стислося від гострого жалю** [3, с. 329]; **Од запаху прив'ялої трави в гуцула сумовито й солодко стискалось серце** [3, с. 178].

У романі «Козацькому роду нема переводу...» О. Ільченко використовує індивідуально-авторські фразеологізми, значення яких ми розуміємо за контекстом.

Фразеологізми на позначення характеристики стану людини розкривають її внутрішній світ, переживання, захоплення.

ФО по серцю ятаганом, не стало серця, хруснуло в серці, жалить кропива до самого серця, бентежачи серця, не легше стало на серці всі вони передають переживання людини:

– фразеологізм **по серцю ятаганом** розкриває журливі переживання героя, які залишаються як слід після ножа: **... і в тривожному димі війни по серцю ятаганом шарпнула думка, що життя... що не таке воно й безжурне** [3, с. 455];

– **ФО не стало серця** за даним контекстом пояснює почуття Михайлика до дівчини, які порівнюються із зупинкою дихання, життя: **...макітрилося в голові, <...> а коли не стало подиху, не стало серця** [3, с. 413];

– переживання героїв автор передає через **ФО хруснуло в серці** порівнюється зі зламаною гілкою, яка раптово зламалася, так і почуття героя раптово з'явилися: **коли щось хруснуло в ту ж мить у нього в серці, бо задав чи жартівливе** [3, с. 627];

бентежачи серця – приємні переживання дівчат при зустрічі гарного парубка: **І він знову на французький киталт куртуазно вклонився, бентежачи серця деяких дівчаток** [3, с. 325]; **ФО дзвеніли тисячі сердець** передає хвилювання великої кількості людей, які порівнюються із дзвоном: **смертельний поєдинок ставав стрімкіший, шаленіший, і бряжчала Климкова шабля, і лиховісно дзвеніла коса Смерті, і дзвеніли тисячі сердець, найдужче – серце нашого Михайлика** [3, с. 269].

ФО стало гаряче коло серця передає приємні почуття від молитви: **«Херувимська», либонь, кінчалася <...> і володареві стало гаряче коло серця** [3, с. 644–645].

Фразеологізм **до себе серцем кличучи** передає думки героя, які лінуть через простір і час: **Козак малював його, скучивши за ним, прагнучи його, бо ж Добрян свого хазяїна з біди виручав не раз і не два, його до себе серцем кличучи** [3, с. 108].

ФО царював в серці означає владність, тобто відтворює владну роль Михайлика в серці Роксолани, який захоплює всі почуття: *в серці пані Параски-Роксолани царював на ту годину обшарпаний ковальсько Михайлик* [3, с. 311].

Отже, як і в народнописенній творчості та повсякденному спілкуванні, слово **серце** вживається в усіх семи значеннях, поданих тлумачним словником. За словником «Знаки української етнокультури» **серце** здавна символізує життя; символізує почуття взагалі.

Кордоцентризм вербалізується в романі О. Ільченка «Козацькому роду нема переводу...» насамперед через слова **серце** спільнокореневі **серденько, душечка**, а також через мовні одиниці, що описують почуття любові, ненависті, що пов'язуються передусім з прикметниками та дієсловами.

У романі «Козацькому роду нема переводу...» О. Ільченко використовує індивідуально-авторські фразеологізми, значення яких ми розуміємо за контекстом: **по серцю ятаганом, не стало серця, хруснуло в серці, жалить кропива до самого серця, не легше стало на серці**.

Як бачимо, важливим критерієм відбору лінгвістичного матеріалу стає його потенціал у формуванні мовної, мовленнєвої та комунікативної компетентності майбутнього педагога.

Курс «Сучасної української мови з практикумом» характеризується рядом своєрідних ознак, що, передусім, характеризується змістом і технологією навчального матеріалу. Важливим засобом у навчанні стає художній текст як середовище функціонування мовних одиниць, що дає змогу залучити студентів до мовної діяльності, мотивує засвоєння лінгвістичної теорії, підвищує пізнавальний і виховний потенціал заняття.

Література:

1. Голубовська І. О. Душа і серце в національно-мовних картинах світу (на матеріалі української, російської, англійської та китайської мов) / О. І. Голубовська // Мовознавство. – 2002. – № 4–5. – С. 40–47.
2. Жайворонко В. В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень / В. В. Жайворонко // Мовознавство. – 2001. – № 5. – С. 48–63.
3. Ільченко О. Є. Козацькому роду нема переводу, або ж Мамай і Чужа Молодиця: (Український химер. роман з нар. уст): [роман] / О. Є. Ільченко. – Харків: Фоліо, 2009. – 699 с.
4. Олійник І. С. Українсько-російський і російсько-український фразеологічний тлумачний словник / І. С. Олійник, М. М. Сидоренко. – К.: Радянська школа, 1991.
5. Українська Радянська Енциклопедія: у 11 т. / [Гол. редак. М.П. Бажан]. Київ: Наукова думка. – Т. 9. – 1963. – 588 с.
6. Храмова В. Українська душа / В. Храмова. – Київ: Видавництво МП Фенікс, 1992. – 128 с.

УДК 811.161.2'373.23:26-23

О. О. Решетняк, Н. В. Швидка,

Донбаський державний педагогічний університет, м. Слов'янськ

ДО ПИТАННЯ СЕМАНТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ Й КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ БІБЛІЙНИХ АНТРОПОНІМІВ

У статті здійснено аналіз лінгвокультурологічних особливостей семантичної трансформації й концептуалізації провідних біблійних антропонімів: з'ясовано трактування поняття «концепт» у сучасній лінгвокультурології; визначено умови концептуалізації й категоризації провідних біблійних антропонімів; проаналізовано особливості концептуалізації біблійних антропонімів Авель – Каїн, Христос – Іуда.

Ключові слова: Біблія, концепт, концептосфера, денотат, конотація, символема, антропонім.

В статье проанализированы лингвокультурологические особенности семантической трансформации и концептуализации основных библейских антропонимов: уточнено понятие «концепт» в современной лингвокультурологии, определены условия концептуализации и категоризации основных библейских антропонимов, осмыслены особенности концептуализации библейских антропонимов Авель – Каин, Христос – Иуда.

Ключевые слова: Библия, концепт, концептосфера, денотат, коннотация, символема, антропоним.

The linguistic and cultural features of semantic transformation and conceptualization of main Biblical anthroponyms are analyzed in the article. The interpretation of meaning of «concept» in modern cultural linguistics is clarified; the terms of conceptualization and categorization of main biblical anthroponyms are determined. The authors analyze the features of conceptualization of biblical anthroponyms Abel – Cain, Christ – Judas.

Keywords: Bible, concept, the sphere of concepts, denotatum, connotation, symboleme, anthroponym.

У сучасному мовознавстві теорію концептів активно студіюють такі мовознавці: М. Полюжин, О. Кубрякова, Ж. Соколовська, С. Жаботинська та ін. У межах когнітивно-комунікативної парадигми в лінгвістиці розпочато вивчення лексеми *Бог* як культурного концепту (П. Мацьків), з'ясовано його характеристики як символу в англійській, російській та французькій культурах (Ю. Степанов, Г. Поліна, С. Жерновеї), досліджено особливості символічної категоризації, семантичні характеристики лексем, що об'єктивують цей концепт, процеси метафоричної та метонімічної концептуалізації, когнітивні й функційні особливості в жанрових різновидах конфесійного стилю.

Універсальні культурні біблійні концепти, зокрема й бібліоніми, як важливі сегменти мовної картини світу українців, потребують системного аналізу в лінгвоукраїністиці. Вони – один із важливих засобів вербалізації мовної картини світу, оскільки репрезентують широке коло властивостей, рис, ознак буття й духовного світу індивіда, тому потребують системного лінгвістичного осмислення концепти Святого Письма, як культурно значущі пріоритетні поняття національної самосвідомості. Доцільним є виокремлення кола тих референтних, сигніфікативних та асоціативних сегментів, які українці вербалізують засобами релігійної концептосфери, це посприє уточненню значення Біблії для соціальної діяльності спільноти та з'ясуванню особливостей українського світосприйняття. У цьому і вбачаємо **актуальність** запропонованої розвідки.

Метою статті є аналіз лінгвокультурологічних особливостей семантичної трансформації й концептуалізації провідних біблійних антропонімів.

Окреслена мета зумовлює розв'язання таких **завдань**: